

MESLEKİ TEKNİK ORTA VE YÜKSEK ÖĞRETİMDE PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ KASIM 2013, ANTALYA

PROF. DR. DURAN ALTIPARMAK*
PROF. DR. SEYHAN FIRAT**

1. Giriş

Mesleki-teknik eğitimin içinde bulunduğu sıkıntılar yıllardır tartışılmaktadır. Problemin temelinde her düzeyde nitelikli insan gücü yetiştirilememesi yatmaktadır. Ülkemizin ihtiyaçları ve dünyadaki gelişmeler, mesleki yeterliliklerin belgelendirildiği bir kalite güvence sistemi oluşturmayı zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda; uluslararası nitelikli meslek standartları, eğitim kurumlarımızın eşdeğerliği, işgücü niteliklerinin ölçülebilir olması gibi konular öne çıkmıştır.

2006 yılında tamamlanan ve Avrupa Birliğinin desteklediği, Millî Eğitim Bakanlığının yürüttüğü Mesleki-Teknik Eğitimi Güçlendirme Projesi (MEGEP) kapsamında, özellikle endüstriyel teknik orta öğretim programlarının geliştirilmesi hususunda 3 yıllık bir çalışma yapılmıştır. Bu projenin amacı, mesleki-teknik orta öğretimde yeterliliklere bağlı modüler eğitim-öğretim programlarını geliştirmektir. 9. sınıfı ortak olmak üzere genel lise eğitimi ile beraber 4 yıl olarak yapılandırılan programların uygulanmasına başlanmıştır. Ancak, yapılan düzenlemeler, mesleki-teknik ortaöğretimi cazip hale getirmek için yeterli olmamıştır. Buna bağlı olarak, bu

* Gazi Üniversitesi Teknoloji Fakültesi Öğretim Üyesi.

** Gazi Üniversitesi Teknoloji Fakültesi Öğretim Üyesi.

okullardan beslenen yükseköğretim aşamasındaki MYO'ları da istenen seviyenin çok gerisindedir. Dolayısıyla, okul temelli ve sanayi ile ilişkili olması gereken bu eğitim kurumlarından nitelikli meslek erbabı yetiştirilmesi umudu giderek azalmaktadır. Bu raporda, mesleki-teknik orta ve yüksek öğretimde yaşanan bazı temel problemler ele alınacak ve yapılan çalışmalar ışığında önerilerde bulunulacaktır.

2. Mesleki-Teknik Orta Öğretimin Mevcut Durumu ve Problemler

Mesleki-teknik ortaöğretimin yapıldığı yaklaşık 950 okul ve bu okullarda öğrenim gören yaklaşık 1,5 milyon öğrenci bulunmaktadır. Yapılan bir araştırma, meslek lisesi öğrencilerinin yaklaşık %60'ının okudukları okuldan mutlu olmadıklarını göstermiştir (Kayır ve arkadaşları, 2004). Bu okulların, öğrencileri mesleğe hazırlayamadığı bilinmektedir. Meslek lisesi öğrencilerinin %80 gibi büyük çoğunluğu üniversiteye girişte haksızlığa uğradıklarını ve devletin meslek liselerini ihmal ettiğini ifade etmektedirler. Diğer yandan, endüstri ve iş dünyası bu okul mezunlarının niteliklerinin çok düştüğü görüşündedirler. Nitekim öğrencilerin %52'si, mesleği ile ilgili bir işte çalışmaya hazır olmadıklarını belirtmişlerdir.

Başka bir araştırmada; mesleki eğitimin planlama, karar, uygulama ve denetim aşamalarına hizmet ve üretim sektörünü temsil eden kuruluşların katılmadıkları görülmektedir. Firmaların okul-sanayi işbirliği programlarına %60 oranında katılmadığı tespit edilmiştir. İşyerlerinin eleman ihtiyaçlarını meslek lisesi, meslek yüksek okulu ve çıraklık okulu gibi mesleki eğitim kurumlarından gelenlerden karşıladıklarını ifade edenlerin oranı %27,1'dir. Çünkü işletmeler, genel olarak bu okullardan yetişen elemanların bilgi ve beceri yönünden yetersiz oldukları görüşündedirler. İşverenler ile mesleki eğitim kurumları arasındaki kopukluğa ilişkin, daha birçok örnek bulunmaktadır. Ülkemizdeki mesleki eğitim sisteminin cazibesini yitirmesinde, sistemdeki eksiklik ve yanlışlıklar kadar, bu kopukluğun da etkisi olduğu açıktır. İşverenler, mesleki eğitim sisteminin, ihtiyaçları olan nitelikli personeli yetiştirecek şekilde geliştirilmesi yönünde sivil toplum baskısı oluşturmuş değildirler (İTO, 2006).

Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumları; toplumun kalkınmasında öncelikli bir konuma sahip olması gerekirken, ailelerin çocuklarını gönderilebileceği en son okul olarak görülmekte ve eğitim dünyasında hak etmediği bir yerde bulunmaktadır.

Üretmeden tüketen bir toplum yerine *üreten toplumu* inşa etmek için sahip olduğumuz ve hep öğündüğümüz genç nüfusumuzu, önündeki yüzyılı kucaklayacak nitelikte yetiştirmek hedefimiz olmalıdır. Bu fırsatı kaçırmamak adına *üreten toplumun* inşasında *mesleki ve teknik eğitim veren okul ve kurumları* hak ettiği yere taşıyarak bu aracı iyi kullanmamız gerekmektedir.

Son birkaç yılda yapılan düzenlemeler, mesleki ve teknik eğitim kurumlarını daha da kötü noktaya getirmiştir. Orta öğretim okulları, Anadolu Liseleri ve Meslek Liseleri olarak sadeleştirilmiştir. Bu okulların hangisinin Anadolu, hangisinin meslek lisesi olacağına karar verilirken, hiçbir bilimsel araştırma, kriter ve analiz ihtiyacı duyulmamıştır. Bu nedenle; Anadolu liselerine kapasitesi çerçevesinde puan üstünlüğüne göre yerleştirilen öğrencilerden geriye kalanlar ve özellikle kaynaştırma öğrencileri zorunlu olarak Meslek Liselerine sıkıştırılarak girmek zorunda bırakılmıştır. Teknik liselerde müfredatı değiştirip, matematik ve fen derslerinin saatini artırmak, bu okullardan mezun olanların ne üniversiteye girişi oranlarında bir artışa yol açmış ne de mesleki yeterliliklerinde olumlu bir değişiklik sağlamıştır. Çünkü bu okullara yönlendirilen veya kayıt yaptırmak zorunda kalan öğrenci profili çok düşüktür. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarımızda 2 veya 3 bölümü hariç, mevcut öğrencilerin büyük bir oranı ilköğretim okulundan zorlama ile mezun edilmiş çocuklardan oluşmaktadır. Dolayısıyla, müfredatın değiştirilmesi ile kalitede artış sağlanamamıştır.

Teknik liselerde müfredatı değiştirip, matematik ve fen derslerinin saatini artırmak, bu okullardan mezun olanların ne üniversiteye girişi oranlarında bir artışa yol açmış ne de mesleki yeterliliklerinde olumlu bir değişiklik sağlamıştır.

Millî Eğitim Bakanlığının en son düzenlemesi ile Mesleki ve Teknik ortaöğretim kurumları tek isim altında toplanmıştır. Buna göre bu okulların adı "Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi" olarak değiştirilmiş, bu isim altında a) Anadolu Teknik Programı ve b) Anadolu Meslek Programı olmak üzere iki ana program öngörülmüştür. Henüz uygulamaya başlanmamış olan bu düzenlemede, 9. sınıftan sonra alan tercihi yapılırken ve Anadolu teknik programı seçilirken öğrencilerin başarı puanlarının dikkate alınacağı bildirilmektedir.

Böyle olumsuz bir sonuca gelinmesinde, ilköğretimde başlaması gereken rehberlik ve yönlendirmenin yetersizliğinden, üniversiteye girişteki engellere kadar birçok problem sıralanabilir. Genel olarak aşağıdaki tespitleri ifade etmek mümkündür:

- Endüstri ve iş hayatının ihtiyaç duyduğu nitelikli mesleki ve teknik insan gücü yetiştirilememektedir.
- Mesleki-teknik eğitime yönelme azalmıştır. Son yıllarda mesleki orta öğretim öğrenci oranı %35, diğer liselerin oranı ise %65'lere ulaşmıştır. Birçok

gelişmiş Avrupa ülkesinde bu oranlar tam tersinedir.

- Mesleki-teknik orta öğretimden yüksek öğretime giriş umudu kalmamıştır. Meslek Lisesi öğrencilerinin yaklaşık %80'i 4 yıllık bir lisans programına girmelerinin mümkün olmadığını düşünmektedir.

- Başarılı öğrenciler, mesleki-teknik öğretim dışındaki orta öğretim kurumlarını tercih etmektedirler. Mesleki-teknik orta öğretime gelen ilköğretim mezunlarının mezuniyet puanlarında son 10 yılda ortalama %30 oranında düşüş olmuştur (Altıparmak,2005).

- İlköğretimde mesleki-teknik eğitime yönlendirme ve rehberlik hizmetleri yeterince yapılmamaktadır. Buna bağlı olarak yanlış seçim yapılmakta ve mesleki-teknik orta öğretimden mezun olanların öğrenim gördüğü alanda çalışma oranı ortalama olarak sadece %10-15 arasında değişmektedir.

- Yukarıda belirtilen problemin nedeni olarak iş ve istihdam şartları etkili olsa da belirlenen meslek standartlarına uygun eğitimin yapılmaması daha belirleyici sebep olarak görülmektedir. Çünkü sanayici ve KOBİ'ler Endüstri Meslek Lisesi çıkışlıların bilgi ve becerilerinden memnun değildirler.

- Öğretmen standartları ve seçimi daha etkili kriterlere dayandırılmadığından öğretmen kalitesi de tartışılır hale gelmiştir.

- Mesleki-teknik ortaöğretim kurumlarının gelişen teknolojiye uygun olarak donatılmasında sanayi kuruluşlarının katkıları yok denecek kadar azdır. İşletmelerden uygulama amacıyla yeterince faydalanılamamaktadır.

3. Meslek Yüksekokulları (MYO)

Türkiye'deki iş ve eğitim durumuna bakıldığında, bir taraftan endüstri ve iş dünyasında nitelikli eleman ihtiyacı, öte yandan iş bekleyen ancak beceri eğitiminden yoksun büyük bir genç nüfus bulunmaktadır. İlköğretimden yükseköğretime kadar eğitimin tüm basamaklarını doğrudan etkileyen bu durum, mesleki eğitim sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de üniversiteye yönelişin en önemli sebeplerinden birisi iş bulma kaygısıdır. Diğer sebep ise toplumda daha iyi bir statü kazanmaktır. Ortaöğretimdeki öğrenciler, üniversitelerin lisans programlarına girme şanslarının daha yüksek olacağı düşüncesiyle, meslek liseleri yerine genel liseleri tercih etmektedirler. Son yıllarda mesleki-teknik orta öğretime yönelişin belirgin bir şekilde artmasında üniversiteye girişteki katsayı uygulamasının etkisi olduğu söylenebilir.

Orta öğretimden yüksek öğretimin lisans programlarına yerleşen öğrencilerin oranı toplam başvurulara göre sadece %10 civarındadır. Lisans programlarına yerleşen bu %10'luk öğrenci kitlesi içinde mesleki-teknik orta öğretimin payı ise %1'den daha düşüktür.

Teknik bilgi ve becerisi usta ve teknisyenin üzerinde, nitelikli tekniker yetiştirmek üzere kurulan MYO'larda son yıllarda öğrenci sayısının artışı, bu okulların cazipliğinden ziyade, sınavsız geçişin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ancak mezunların kalite ve nitelikleri sorgulanmaya muhtaçtır.

3.1 Meslek Yüksekokullarında (MYO) Mevcut Durum ve Genel Sorunlar

Meslek yüksekokulları, 1981 yılında üniversitelere devredildikten sonra ciddi bir gelişme göstermiştir. 1982-83 öğretim yılında 54 olan okul sayısı, 2004-2005 öğretim yılında 469'a; 13170 olan öğrenci sayısı, 475.838'e; 480 olan öğretim elemanı sayısı ise 5307'ye ulaşmıştır. MYO'ların sayıca %10'u illerde, %83'ü ilçelerde, %7'si beldelerdedir. Öğrenci sayısı bakımından illerdeki oran %58, ilçelerdeki, %39, beldelerdeki ise %3'dür. 486 MYO'nun yalnız %21'i Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) okulları ile ilişkili, kalanı tamamen üniversite bünyesinde dir.

Bugün için toplam 486 MYO bulunmaktadır. 6.718 öğretim elemanının görev yaptığı bu okullarda öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı 67'dir. Ancak, gelişmiş ülkelerdeki benzer okulların durumuna bakıldığında bu oranın, Almanya'da 6 Japonya'da 9 ve ABD'de ise 21 olduğu bilinmektedir.

2005-2006 eğitim öğretim yılında MYO'lara kaydolan öğrenci sayısı 175.931, okuyan öğrenci sayısı 441.074, mezun sayısı 81.866'dır. Bu rakamlara göre örgün yükseköğretimde okuyan 1.356.117 öğrencinin %33'ü mesleki eğitimdedir (YÖK strateji raporu). 2011-2012 Eğitim öğretim yılında Türkiye'de MYO sayıları Çizelge 1'de, toplam öğrenci sayıları da Çizelge 2'de gösterilmiştir.

Çizelge 1. 2011-2012 Öğretim yılı MYO sayıları

Yükseköğretim Kurumu	MYO Sayısı	(%)
Devlet Üniversitesi	642	88,7
Vakıf Üniversitesi	43	5,9
Vakıf MYO	7	1
Diğer MYO	32	4,4
TOPLAM	724	100

Teknik bilgi ve becerisi usta ve teknisyenin üzerinde, nitelikli tekniker yetiştirmek üzere kurulan MYO'larda son yıllarda öğrenci sayısının artışı, bu okulların cazipliğinden ziyade, sınavsız geçişin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Çizelge 2. 2011- 2012 Öğretim Yılı MYO Öğrenci Sayıları

Yükseköğretim Kurumu	Öğrenci Sayısı*	(%)
Devlet Üniversitesi	623 702	91,2
Vakıf Üniversitesi	34 158	5
Vakıf MYO	5 134	0,7
Diğer MYO	21 124	3,1
TOPLAM	648 118	100

*Açık öğretim ön lisans öğrencileri bu sayıya dâhil değildir

Ancak bu rakamların gösterdiği okul, program, öğretim elemanı ve öğrenci sayılarındaki göreceli artışa karşılık, meslek yüksekokullarının günümüzde önemli sorunları vardır (5. komisyon raporu).

4702 sayılı Yasa ile 2002-2003 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan sınavsız geçiş ve 1999 yılından beri uygulanan ÖSS katsayı uygulamasının MYO'ları nasıl etkilediği Çizelge 1'de görülmektedir.

Çizelge 3. Meslek lisesi mezunlarının değişen sınav sistemlerine bağlı olarak önlisans ve lisans programlarına yerleşme yüzdeleri (1. Komisyon Raporu, 2007))

Yıllar	Öğrenci Sayısı	Meslek Liselerinden Ön lisans programlarına giren öğrenci (%)	Meslek Liselerinden lisans programlarına giren öğrenci (%)
1998	14083	47,3	52,7
1999	23722	56,6	43,4
2000	21524	61,8	38,2
2001	21933	63,9	36,1
2002	76505	89,5	10,5

Sınav sistemindeki değişim, üniversite yerleştirme sisteminde farklı katsayı uygulaması, meslek lisesi mezunlarının lisans programlarına girme yüzdesini önemli ölçüde azaltmıştır. Diğer taraftan ön lisans programına yerleşen meslek lisesi mezunların yüzdesindeki artış ise MYO'lara sınavsız yerleşmeden kaynaklanmaktadır.

Sınavla öğrencilerin alındığı dönemlerde kalite sorunlarından şikâyetçi olursa da çıkarılan sınavsız geçiş uygulaması ile Meslek Yüksekokulları çok daha kötü öğrenci profili ile karşı karşıya kalmıştır. Sınavsız geçiş uygulaması böyle devam ettiği sürece orta öğretimdeki başarıları zayıf olan öğrenciler, Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi (METEB) kapsamından yararlanarak okullara yerleşmeye devam edeceklerdir. Başarısızlık MYO'da da devam edecek ve iki yıllık okulları en

az dört yıl işgal edeceklerdir. Bu olumsuzluğun önüne geçilmesi ve başarısız öğrencilerin sisteme girmelerini önlemek için sınavsız geçiş sistemi ile METEB sisteminin değiştirilmesi zorunlu ve gerekli görünmektedir.

Genel olarak MYO'ların sorunlarının temelinde öğrenci kalitesi, öğretim elemanı yetersizliği ve fiziki alt yapı yetersizliği vardır. Bu ana başlıklar altında, MYO'da yaşanan sıkıntıları aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür:

- Meslek Yüksekokulu eğitiminde okul, bina, atölye, laboratuvar, ders araç-gereç ve iç donanımıyla ilgili sorunlar had safhadadır.
- Nitelikli öğretim elemanı temininde sorunlar yaşanmaktadır. Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı ortalama 67'dir.
- Öğretim elemanı kadroları yetersizdir ve pedagojik formasyon eksikliği vardır.
- MYO açılırken bölgesel ihtiyaçlar ve bulunduğu yerin gelişmişliği dikkate alınmamıştır.
- Öğretim elemanı ve yönetici seçiminde alanında uzmanlık ve deneyime önem verilmemektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

- Mesleki-tekniik eğitimin mevcut haliyle devam etmesi mümkün değildir. Endüstri ile iç içe olmayan, endüstri ve gelişen teknolojileri takip imkânı olmayan mesleki-tekniik orta öğretim okullarının devamında ısrar edilmemelidir.
- Meslek lisesi programında başarılı olamayan öğrenciler, el becerisine dayalı farklı bir eğitim sürecine dahil edilmeli ve endüstri ve iş dünyasına kazandırılmalıdır.
- Meslek Yüksekokullarına sınavsız geçiş uygulamasına son verilmelidir. Mevcut uygulama ile, yeterli alt yapının oluşturulamaması nedeniyle 2 yıl daha fazla zaman kaybına yol açmaktadır. Tekniker yetiştirmeye yönelik bu eğitim devam edecekse mutlaka gerekli fiziki ve akademik şartlar sağlanmalı ve belirli başarı kriterlerine göre öğrenci kabul edilmelidir.
- Meslek Yüksekokullarından mezun olanların 4 yıllık lisans programlarına dikey geçiş kontenjanları artırılmalıdır.

Genel olarak MYO'ların sorunlarının temelinde öğrenci kalitesi, öğretim elemanı yetersizliği ve fiziki alt yapı yetersizliği vardır.

- Okul ve program açılması için gerekli ölçütler göz önünde bulundurulmalıdır.
- Öğretmen standartlarına ilişkin çalışmalar desteklenmelidir. Gerekirse pedagojik ve alan bilgilerini-becerilerini ölçme- değerlendirme esasına dayanan sertifikalı öğretmen istihdam edilmelidir. Mevcut öğretmenlerimizin yeterli düzeyde hizmet içi eğitim almalarını sağlamak üzere Üniversitelerden destek alınmalıdır.
- Sanayinin ihtiyaçları mutlaka belirlenmelidir. Arz ve talebin, mezunların durumunun ciddi olarak araştırılması ve bu doğrultuda programlar geliştirilmesi gerekir.
- İş yerlerine, eğitilmiş insan gücü (Endüstri Meslek Lisesi-Teknik Lise mezunları) istihdamı için yasal teşvik (prim ödeme desteği vb) getirilmelidir
- Teknik Lise müfredatı ve uygulamaları ve sınıf geçme sistemi yeniden düzenlenmelidir
- Yeterliliğe bağlı mesleki sertifikalandırma sistemi getirilmelidir.
- Ülkemizde işsizlik problemi arttıkça üniversiteye talep sürekli artış göstermektedir. Mesleki ve teknik eğitime yönelişi artırmanın en önemli yollarından biri üniversiteye giriş umutlarının devam ettirilmesidir. Bireysel başarı esas alınarak herkese alanında üniversite yolu açık tutulmalıdır.

Kaynaklar

Mesleki-Teknik Orta ve Yüksek Öğretim, Prof.Dr. Duran ALTIPARMAK, AB Kopenhag Süreci ve Mastriht Bildirgesi Açısından Türkiye’de Mesleki Öğretim ve Eğitimi Bekleyen Zorluklar Uluslar arası Konferansı, 7-8 Haziran 2005.

Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi, T.C. Yükseköğretim Kurulu, Ankara-Şubat 2007.

İş Dünyamızın İhtiyaçları Ve İşgücü Arzı Karşısında Mesleki Eğitimimiz, İş Dünyasının Mesleki Eğitime Bakışı Araştırması, Danışman: Ö.KAYIR, Araştırmacılar: Yrd. Doç. Dr. Cevdet SÖĞÜTLÜ, Arş. Gör. Hüseyin YAYMAN, Hamdi KILIÇ, İstanbul Ticaret Odası, Ekim 2006.

Meslek Yüksekokullarında Yeniden Yapılanma ve Yönetim Modelleri, 1. Komisyon Raporu, YÖK-III. Ulusal Meslek Yüksekokulları Müdürler Toplantısı, 8-9 Kasım 2007, Adana.

Mesleki Teknik Eğitimde Tanıtım ve Cazibe Oluşturma, 5. Komisyon Raporu, YÖK-III. Ulusal Meslek Yüksekokulları Müdürler Toplantısı, 8-9 Kasım 2007, Adana. Meslek Liseleri Araştırmasında Ortaya Çıkan Temel Bazı Bulgular, Ö. KAYIR, Ş.KARACA, Y. ŞENYÜZ, Şubat 2004. 2011-2012 ÖSYM Yükseköğretim İstatistikleri